

Helsinkiški *bilten*

**HELSINŠKI ODBOR
ZA LJUDSKA PRAVA U SRBIJI**
Kneza Miloša 4, Beograd;
tel/fax. 011/3349-170; 3349-167;
e-mail: office@helsinki.org.rs
http://www.helsinki.org.rs

BR.135 // JUL 2017.

DRAGAN KUJUNDŽIĆ

SRBIJA U GEOSTRATEŠKOM NADMETANJU NA BALKANU

Ubedljiva pobeda Aleksandra Vučića na predsedničkim izborima, formiranje nove vlade, reakcije opozicije, blede pokušaj iniciranja pokreta otpora "diktaturi"... zakruzili su sliku o stvarnim potencijalima srbijanskog društva za suštinske promene i reforme.

Ceremonija i manifestacije koje su pratile inauguraciju predsednika Republike iznele su na površinu novu vladajuću elitu Srbije. Srpska napredna stranka (SNS) je tokom poslednjih pet godina uspostavila vlast na svim nivoima u zemlji - od opštinskog do republičkog. To je poslednji talas revolucije odozdo koji je definitivno

etablirao novu, vladajuću političku klasu Srbije. Taj populistički narodnjački pokret je razvlastio građanski sloj koji je svojim nacionalizmom i oportunistom propustio priliku da Srbiju pozicionira na evropskoj opciji.

Sadašnje lice "evropske Srbije" je Aleksandar Vučić, uz sve sporne i do kraja nedefinisane politike kojima se svetu predstavlja kao reformator i pokretač promena. Formiranje nove vlade, osporavano, kako od delova vladajuće koalicije, tako i od celokupne opozicije, dodatno je pažnju usmerilo na novoizabranog predsednika i njegovu koncentraciju moći na sadašnjoj funkciji.

U najnovijem ciklusu vladavine koja već ulazi u šestu godinu, Aleksandar Vučić je sažeo gotovo sve osobine koje karakterišu njegov uspon na vrh političke piramide u Srbiji. Najpre svako onu - da je njegova reč i prva i - poslednja. Svemoć koju je postepeno konsolidovao otkako je 2012. godine postao prvi potpredsednik vlade (PPV), potom premijer, da bi je u punoj meri pokazao kao predsednik Srbije, odlikuju, osim voluntarizma u donošenju ključnih odluka, beskrupuloznost, a povremeno i bizarnost.

INAUGURACIJA PRESEDNIKA VUČIĆA

Sama ceremonija je bila svojevrsna slika aktuelnog trenutka Srbije, kako na nacionalnom, regionalnom, tako i na širem međunarodnom planu. Osim što je prikazala novoetabriranu elitu Srbije, predstavljala je svojevrsnu samopromociju Vučića kao regionalnog lidera svesnog zadatka koji pred njim stoje. U predsedničkom obraćanju posebno je naglasio važnost regionalne saradnje i poručio da je "vreme za mostove preko provalija naše prošlosti, zato Srbija nema preči zadatak nego da podeli sa susedima i komšijama ubeđenje da ne može nama biti dobro ako je drugom loše. Srbija će pokušavati da gradi mostove prijateljstva i novu snagu Evrope i sveta".¹

Regionalni lideri, pre svih Bakir Izetbegović i Kolinda Grabar Kitanović su pozitivno reagovali na takav prijem. Član predsedništva BiH izjavio je da s predsednikom Srbije Aleksandarom Vučićem nastavlja istu, otvorenu politiku koju su vodili dok je on bio premijer, a predsednica Hrvatske da je "došla sa velikom radošću i nadom i da želi da ovo bude nova prekretnica u odnosima Hrvatske i Srbije".²

Ceremoniji je prisustvovao diplomatski kor, a izjave pojedinih predstavnika jasno pokazuju značaj koji se pridaje Srbiji u aktuelnom trenutku, dok još uvek "bira stranu". Zapadni zvaničnici su uglavnom slali poruke podrške i iskazivali nadu da će Srbija istrajati na reformskom kursu i opredelenju za evroatlantske integracije.

Brajan Hojt Ji, visoki zvaničnik američkog Stejt departmenta, izjavio je da postoji potencijala za unapređenje odnosa Srbije i SAD u mnogim oblastima. Kazao je da "ima prostora za unapređenje vojno-bezbednosne saradnje" i podsetio da Nacionalna garda Ohaja saraduje s Vojskom Srbije već deset godina, kao i da postoji veliko interesovanje američkih investitora da ulažu u Srbiju.³

Predsednik Francuske Emanuel Makron je poslao poruku u kojoj ohrabruje reformi i naglasio da će Francuska nastaviti da podržava napredovanje Srbije ka Evropskoj uniji, jer Evropa neće biti potpuna bez Zapadnog Balkana, posebno bez Srbije. Specijalni izaslanik nemačke vlade Gerhard Šreder je izjavio da su predsednik Srbije Aleksandar Vučić i Srbija sidro stabilnosti u veoma teškom regionu i da je veoma značajno jačanje veza među liderima u njemu, a s obzirom na sve što je do sada urađeno, region pokazuje da ide napred.⁴ Austrijski kancelar Kristijan Kern je rekao: "Mi se divimo Srbiji, motivisani smo i želimo da Srbija uđe u EU što je pre moguće."⁵

Potpredsednik ruske vlade Dmitrij Rogozin, je apostrofirao tradicionalno prijateljstvo Srbije i Rusije, iz čega sledi da su „odnosi naših zemalja (su) prijateljski". Posebno je naglasio da bi srpski narod trebalo da napravi dobar izbor u svojoj politici u, kako je rekao, vrlo komplikovanoj političkoj situaciji na Balkanu u ovom trenutku.

1 http://www.danas.rs/politika.56.html?news_id=349240&title=Sve%20Dana+ceremonija+povodom+inauguracije+predsednika+Vu%20i%20D%20i%2087a.

2 Isto.

3 <http://www.blic.rs/vesti/politika/hojt-ji-ima-prostora-za-unapređenje-odnosa-srbije-i-sad/9z4rxv5>.

4 <http://www.tanjug.rs/full-view.aspx?izb=338954>.

5 Isto.

U svakom slučaju, istakao je, “Rusija podržava Srbiju”.⁶

Opozicioni lideri su uglavnom kritikovali inauguraciju i tvrdili da je bila neprikladna situaciji u Srbiji. Bojan Pajtić, bivši predsednik Demokratske stranke tvrdio je da “inauguracija nije postigla nikakav spoljopolitički efekat, i da predstavlja samo dodatni trošak koji će platiti građani naše zemlje”, a da je “izbor Ane Brnabić za premijerku idealan, jer će obezbediti nastavak Vučićeve autoritarne vladavine.”⁷ On je takođe uputio kritike na račun ponašanje opozicije koja se bavi sobom umesto da njeni lideri krenu od vrata do vrata da razgovaraju s građanima.⁸

Stotinak građana organizovalo je demonstracije povodom inauguracije, poručujući - “Ostavka”, “Protiv lažne inauguracije”, “Sloboda medija”. Na protest su bile pozvane i opozicione političke partije i pokreti. Prisustvovali su mu aktivisti Nove stranke Zorana Živkovića, Pokreta za preokret Janka Veselinovića i Socijaldemokratske stranke Srbije bivšeg predsednika Borisa Tadića. Pokret slobodnih građana Saše Jankovića, saopštio je da neće učestvovati u okupljanjima, ali ih podržava.⁹

Aleksandar Vučić je nezadovoljne građane, izložene šikaniranju pristalica vladajuće partije, označio provokatorima, dok je novinarima Danasa, Insajdera, WICE i portala Espresso.rs kojima je prećeno dok su radili svoj posao, uputio izvinjenje. Ljude koji su ih maltretirali, što se videlo na nekoliko objavljenih fotografija, označio je partijskim obezbeđenjem Srpske napredne stranke - koju predvodi.¹⁰

6 Isto.

7 http://www.danas.rs/politika.56.html?news_id=349407&title=Pajti%C4%87%3a+Opozicija+%C4%8Deka+da+vlast+padne+s+kru%C5%A1ke.

8 Isto.

9 <https://www.slobodnaevropa.org/a/28575527.html>.

10 Isto.

PREMIJER I NOVA VLADA

Izbor premijera i sastav aktuelne vlade su nesumnjivo isključivo Vučićev izbor. Imenovanje Ane Brnabić u regionu, ali i u Evropi primljeno je i pozdravljeno kao znak Vučićeve prozapadne liberalne orijentacije. On je vladu sklopio delimičnom rekonstrukcijom svog bivšeg kabineta. Međutim, u vladu je ušao i izrazito proruski nastrojeni lider Srpske narodne stranke Nenad Popivić (bez portfelja), dok je Aleksandr Vulin, dobio važno mesto ministra odbrane.¹¹

Ana Brnabić je u vladi koju je vodio Aleksandar Vučić bila je ministarka javne uprave i lokalne samouprave. Prema za sada dominantnom verovanju ona je tek „lojalni naslednik fotelje“¹² koja će posao obavljati po nalogu „s Andrićevog venca“.¹³ Malobrojni, prvenstveno iz redova vladajuće koalicije tvrde da je Ana Brnabić sposobna i vredna, što bi trebalo da garantuje i njenu premijersku autonomiju. U svakom slučaju, rano je sa tim u vezi bilo šta prognozirati, iako po dosadašnjem iskustvu, prednost imaju skeptični.¹⁴ Na to upućuje i konfuzija izazvana njenim prvim javnim premijerskim nastupom, intervjuom za američku agenciju Blumberg, kad je rekla da će Srbija, u slučaju da je primorana da bira, izabrati Evropsku uniju a ne Rusiju.¹⁵ Očigledno je da njena spremnost da Srbiju usmeri ka EU nema dobar prijem u Moskvi.

11 „Samo u Srbiji ima da se za deset dana od senzacionalne prozapadne ministarke, sve obrne u proruskom smeru njenog kabineta”, zapisao je kolumnista Danasa Zoran Panović, Danas, 1-2. jul 2017.

12 Pečat, 30. jun 2017.

13 Na Andrićevom vencu je sedište predsednika Republike Srbije.

14 Poziciju Ane Brnabić na premijerskom mestu mnogi asocijativno povezuju s položajem Mirka Cvetkovića, premijera u tokom drugog mandata predsednika Republike Borisa Tadića (2008-2012) koji se, po opštem uverenju, „nije mešao u svoj posao“.

15 Prema Politika, 5. jul 2017.

Članovi vladajuće Srpske napredne stranke (SNS) otvoreno su novinarima nakon sastanka s predsjednikom Vučićem (i dalje predsjednikom njihove stranke) rekli da su tražili da budući premijer bude iz SNS. Jedan od koalicionih partnera - Jedinstvena Srbija (JS) – otkazao je poslušnost¹⁶ i ostao dosledan do kraja: šest poslanika JS glasalo je u parlamentu protiv izbora novog premijera i vlade.

Zbog toga, kako primećuju neki komentatori, u izboru nove vlade, odnosno njenoj praktično, rekonstrukciji najlošije je prošla Srpska napredna stranka: glavna stranka vladajuće koalicije nije dobila nijedno dodatno mesto, a ostala je bez premijera (zvanično, Ana Brnabić je nestranačka ličnost). Po njima, u sadašnjem 22-članom kabinetu samo njih šestoro-sedmoro mogu se smatrati pravim stanačkim kadrom naprednjaka. Kako primećuje odgovorni urednik NIN Nikola Tomić u SNS je ostalo „mnogo gladnih usta“, a ko je gladan taj je nezadovoljan: „Konfuzna vlast slabe premijerke ne treba da strahuje toliko od opozicije koliko od nezadovoljstva u svojim redovima“.¹⁷

Za sada je, međutim, raspoloženje u vladajućoj stranci teško dokučiti. Javna objava predsednika stranke da svih 129 poslanika SNS moraju dati glas predloženoj mandatarki, kao i njenoj ličnoj intervenciji na sastanku najviših organa stranke upućuje na zaključak da ni tu nije išlo sasvim glatko.¹⁸

Najznačajniji koalicioni partner, Socijalistička partija Srbije dočekala je mandatarku s dobrodošlicom, ali je to, kako procenjuje većina analitičara i komentatora – skupo naplatila. Uz dosadašnja tri člana kabineta dobili su još dva

ministarska mesta, Branko Ružić je postao ministar javne uprave i lokalne samouprave, a Goran Trivan, ministar za ekologiju. Zbog zadovoljenja tih apetita, povećan je broj (za dva) ministara u Vladi.

POKUŠAJ PREMIJERKE DA SE OPREDELI

Prvi intervju premijerke Ana Brnabić izazvao je niz reakcija i na domaćoj i na međunarodnoj sceni. Ne samo zbog toga što je za prvi javni istup odabrala američku agenciju (Blumberg), a ne neki domaći medij, već zbog ključne rečenice koju je – kako je preneo Blumberg – izgovorila: „Ukoliko Srbija bude primorana da bira između bližih veza sa Rusijom i članstva u Evropskoj uniji, odlučiće se za ovo drugo“.¹⁹

„Izjava je izazvala pravi politički zemljotres u Srbiji“, konstatovao je dnevni list Blic.²⁰ Prema oceni lista, to je razumljivo s obzirom da je to prvi jasan i nedvosmislen odgovor na pitanje koje godinama „muči“ evropske diplomate i izaslanike EU sa kojima razgovaraju srpski zvaničnici.

„Izjave Ane Brnabić nedvosmisleno pokazuju da će nova-stara vlada okrenuti leđa Rusiji“, saopštila je Srpska radikalna stranka.²¹ Srpski pokret Dveri ocenio je da zadatak premijerke Brnabić nije da uvede Srbiju u EU, već da je odvoji od uticaja Rusije, „kako bi Brisel dalje neometano nastavio sa kolonijalnom upravom u Srbiji“.²² Predsednik Demokratske stranke Srbije (DSS) Miloš Jovanović rekao je da je izjava Brnabićeve ogolila politiku po kojoj iznad svega, pa i iznad same Srbije, stoji Evropska unija,²³ dok je nje-

16 Lider Jedinstvene Srbije Dragan Marković Palma izjavio je, između ostalog: „Ana Brnabić nije moj premijer

17 NIN, 29. jun 2017.

18 Postoji takođe, škola mišljenja da je sa time u vezi sam Vučić pravio „dramu“, kako bi i na taj način pokazao šta sve on sam mora da uradi, kako bi postigao željeni cilj.

19 Prema Politika, 5. jul 2017.

20 Tekst pod naslovom „Evrogol Ane Brnabić“, Blic, 5. jul 2017.

21 Isto.

22 Politika, 5. jul 2017.

23 Isto.

gova prethodnica, sada narodna poslanica Sandra Rašković Ivić poručila Brnabićevoj da „ona, kao Evropljanka treba na referendumu da pita narod...“²⁴

Zbog toga što Srbija bira EU, a ne Rusiju, „Ana je napravila haos u Vladi“, zaključio je Kurir.²⁵ U svakom slučaju, nekoliko članova kabineta promptno je reagovalo: „Suština mudre politike je da ne dozvolimo da dođemo u dilemu EU, ili Rusija“, izjavio je prvi potpredsednik Vlade i šef diplomatije Ivica Dačić, zaključujući da Srbija neće menjati svoju spoljnu politiku.²⁶ Kao smirivanje premijerkinog evrofanatizma ocenjena je i izjava potpredsednice Vlade Zorane Mihajlović koja je rekla da je Srbija mala zemlja „da bi gazila i svađala se sa velikim i važnim partnerima kao što su Rusija, Kina, SAD i EU“. Dodala je, međutim, da je „i te kako velika i odgovorna da sama brine o svojoj političkoj stabilnosti...“²⁷ Predsednik Republike Aleksandar Vučić ostao je po strani, ali kratkim komentarom da „zna šta Ana Brnabić misli“ nije doveo u pitanje sopstveno poverenje u nju.²⁸

Intervju američkoj agenciji odjeknuo je i u Moskvi. Dok se Sputnjik (u Beogradu) pitao, „da li je Ana Brnabić srušila politiku Srbije prema Rusiji“,²⁹ portparolka ruskog Ministarstva spoljnih poslova Marija Zaharova, izrazila je nadu da Srbija nikad neće biti stavljena pred dilemu da bira između EU i Rusije. Samo dan kasnije, ona je saopštila da je Ana Brnabić stenogram intervjuja Blumbergu predala ruskom ambasadoru u Beogradu Aleksandru Čepurinu, iz koga se navodno vidi da je njena izjava istrgnuta iz konteksta.³⁰

24 Blic, 5. jul 2017.

25 Kurir, 5. jul 2017.

26 Politika, 5. jul 2017.

27 Blic, 6. jul 2017.

28 Prema Politika 9. jul 2017.

29 Politika 5. jul 2017.

30 „Srpska premijerka je kazala da su njene reči pogrešno protumačene od strane američke novinske agencije

Kao što je prethodno intervju Blumbergu uznemirio antievropske, konzervativne stranke u Srbiji, objava iz Moskve da je Brnabićeva stenogram dala ruskom ambasadoru „probudila“ je tzv. proevropsku opoziciju u Srbiji.³¹ Njen gest je gotovo jednodušno kritikovan kao de facto ponižavanje Srbije i to pred „ambasadorčićem“ (Vesna Pešić) kome je transkript nošen „na noge“: „Jer šta je drugo ovim činom Brnabićka htela postići do da žacutoj putinovskoj Rusiji servilno pokaže da je pred njom jednako ponizna kao i brojni ovdašnji mitovima i propagandom zalučeni rusofili“.³² Predsednik Demokratske stranke (DS) Dragan Šutanovac je ocenio da je Brnabićeva „javno dovela u pitanje kako svoj tako i nacionalni kredibilitet“,³³ dok je Saša Janković iz Pokreta slobodnih građana konstatovao da je „postupak premijerke Brnabić nedostojan Republike Srbije i njenih građana, krši princip nezavisnosti u međunarodnim odnosima i zakon koji zabranjuje potčinjavanje Srbije bilo kojoj stranoj sili“.³⁴

I ministarka Zorana Mihailović je izjavila da je premijerka, možda, stenogram trebalo da pokaže članovima Vlade...³⁵

Konačno je i sama Ana Brnabić priznala da je stenogram dala Čepurinu, ali je rekla da se tom prilikom nije pravdala: „Nisam se pravdala. Bila sam otvorena i u intervjuima Blumbergu i Sputnjiku i Bi –Bi-Siju. Želela sam da pokažem da

.....
i predala kompletan transkript svog intervjuja... koji nije sadržao reči koje joj se pripisju. Mi sudimo na osnovu tih objašnjenja“, rekla je Marija Zaharova, prema politika 9. jul 2017.

31 O favorizovanju Evropske unije u odnosu na Rusiju, pozitivno su se, kao o „hrabrom činu“ izjasnili jedino Liberalnodemokratska partija i Liga socijaldemokrata Vojvodine, dok su se ostale stranke iz tog bloka uzdržavale od bilo kakvog komentara.

32 Pavle Radić u, Danas, 11. jul 2017.

33 Prema, Vreme 13. jul 2017.

34 Novi magazin, 13. jul 2017.

35 Dnevnik Televizije N1, 10. jul 2017.

stojim iza svake svoje reči, iako su neke moje izjave potpuno izvučene iz konteksta“.³⁶

REAKCIJE RUSIJE

Za razliku od zvaničnika zapadne međunarodne zajednice koji su jednodušno pozdravili dolazak Ane Brnabić na čelo izvršne vlasti, njen izbor je, kako se čini, u Moskvi izazvao dosta nervoze. Uznemirenje se manifestovalo, ne samo neuobičajeno intenzivnom aktivnošću ruskog ambasadora u Beogradu Aleksandra Čepurina, već i nediplomatskim izjavama i reakcijama visokih zvaničnika, poput Dmitrija Rogozina i Marije Zaharove. Po svemu sudeći, Kremlj se nije u potpunosti zadovoljio novouspostavljenim balansom u Vladi Srbije, pojačanog na ruskoj „strani“ osnaženom pozicijom prvog potpredsednika Vlade Ivica Dačića (prema konceptu Aleksandra Vučića, on bio bio zadužen za vođenje politike, a Ana Brnabić prvenstveno za ekonomiju), postavljenjem Aleksandra Vulina za ministra odbrane i ulazak u kabinet otvorenog zagovornika proruske opcije Nenada Popovića.

Obnovljeno zanimanje zapadne međunarodne zajednice za Balkan, deluje povratno na Rusiju. Po svemu sudeći, postavljanje Ane Brnabić na čelnu poziciju u vladi, Kremlj je ocenio kao Vučićev ustupak Zapadu. Zbog toga se svaki njen korak pomno prati i analizira, u čemu ne prednjači samo Sputnjik. Ruski ambasador u Beogradu Aleksandar Čepurin ostvario je niz kontakata sa državnim vrhom, od predsednika Aleksandra Vučića, novopostavljenog ministra odbrane Aleksandra Vulina, do šefa kancelarije za saradnju sa Rusijom i Kinom, doskorašnjeg predsednika Srbije Tomislava Nikolića i gotovo do svakog ministra u kabinetu Brnabićeve, pojedinačno.

³⁶ Intervju za Blic, 9. jul 2017.

Prema pisanju medija (američki „Politiko“, a prenosi Blic)³⁷ jedan od najbližih saradnika Vladimira Putina i sekretar Saveta bezbednosti Ruske Federacije, Nikolaj Patrušev je, nezvanično novi ruski glavni strateg za Balkan. List prenosi i njegove reči po kojima će Rusija usredsrediti svoje napore za izgradnju postojećih saveza na Balkanu.³⁸

Ličnost koja će se u buduće zvanično baviti Srbijom je potpredsednik ruske Vlade Dmitrij Rogozin koga je Vladimir Putin odredio za partnera Tomislava Nikolića u Nacionalnom savetu za saradnju s Rusijom i Kinom. Rogozin je boravak u Beogradu (povodom inauguracione ceremonije Aleksandra Vučića) iskoristio za ponavljanje sopstvenih izjava da Srbija nikad neće postati članica Evropske unije, jer će uslov za to biti priznavanje Kosova, što Srbija nikad neće učiniti.³⁹

U tom smislu još otvoreniji je filozof i lider Međunarodnog evroazijskog pokreta Aleksandar Dugin koji predlaže da se Beograd strateški opredeli za Evroazijsku uniju i ODBK: „Tada problem Kosova postaje i problem Rusije. Onda mi, sa našim nuklearnim oružjem, vojnom komponentom i autoritetom koji imamo na Istoku, zasućemo rukave i rešavamo problem“.⁴⁰ On inače, tvrdi da je perspektiva za članstvo (Srbije) u EU, od koje bi, po njemu, mnogi rado pobjegli da mogu – maglovita.⁴¹

Stalna tema i tačka sve otvorenijeg ruskog pritiska na Srbiju je status osoblja ruskog humanitarnog centra u Nišu. Možda i ucena, jer, kako smatraju neki komentatori, nedavanje diplomatskog statusa osoblju humanitarnog centra je razlog što Rusija još nije isporučila obećane vojne avione i naoružanje. I prilikom poslednjeg boravka u Beogradu to pitanje je (ponovo)

³⁷ Blic, 25. jun 2017.

³⁸ Isto.

³⁹ Večernje novosti 26. jun 2017.

⁴⁰ Intervju za Politiku, 1. jul 2017.

⁴¹ Isto.

pokrenuo Dmitrij Rogozin, a visoki funkcioner vladajuće Jedinственe Rusije Sergej Željeznik je kazao da bi davanje diplomatskog statusa ruskim spasiocima bio „pokazatelj poštovanja njihovog rada i zalag budućе, još bolje saradnje“.⁴²

REAKCIJE ZAPADNE ZAJEDNICE

Sjedinjene Države Amerike (SAD) su se ponovo aktivirale na Balkanu. Nakon što su rešile situaciju u Makedoniji u korist novog premijera Zorana Zaeva i podržale prijem Crne Gore u NATO, SAD su sada usredsređene na Srbiju, s obzirom na mišljenje da je to najčvršće uporište Moskve. Sve su češće posete američkih viokih predstavnika Beogradu.

Polovinom jula u Vašingtonu je, na poziv potpredsednika SAD Majkla Pensa boravio Aleksandar Vučić, što je u Beogradu zvanično predstavljeno „kao najvažniji diplomatski događaj“ ove godine.

Povodom posete iz Vašingtona su upućivane različite poruke ljudi bliskih novoj administraciji ali i drugih poznavalava prilika u Evropi i na Balkanu. Luk Kofi iz fondacije „Heritidž“, bliskoj novoj administraciji SAD, kazao je: „Srbija mora biti opreznija u spoljnopolitičkim odlukama. Možete imati dobre odnose s Rusijom i ako neimate humanitarni centar, i ako ne učestvujete u zajedničkim vojnim vežbama ili ne organizujete sastanak lidera Republike Srpske i (ruskog predsednika Vladimira) Putina na svojoj teritoriji. Srbiji se mora staviti do znanja da smo svega toga svesni“.⁴³

42 U intervjuu za Politiku Željeznik je istom prilikom rekao i sledeće: „Nelogično je da američki vojnici koji su donosili smrt tokom NATO bombardovanja imaju diplomatski imunitet, a ruski spasioci koji pomažu u spasavanju ljudskih života nemaju“; Politika 30. jun 2017.

43 Isto.

I Januš Bugajski iz Centra za analizu evropske politike mišljenja je da je krajnje vreme da Srbija odluči kome će se prikloniti - Zapadu ili Rusiji. Smatra da je Vučićeva poseta važna jer će iz prve ruke saznati šta američka administracija očekuje od srpske vlade.⁴⁴

Dejmon Vilson, potpredsednik Atlantskog saveza, ukazuje na to da je Srbija ta koja će doneti konačnu odluku o tome šta će uraditi s ruskim centrom, i ističe da je pitanje za SAD kako da i one ostanu prisutne u Jugoistočnoj Evropi. On predlaže da prisustvo američkih trupa u okviru KFOR i Bondstila ne bude privremeno, već stalno, kako bi bilo jasno da Amerika kao sila ostaje tu i ubuduće.⁴⁵

Na zahtev kongresmen Eliota Engela, Kongres je predložio meru kojom se traži izveštaj o vojnoj saradnji Srbije i Rusije.⁴⁶ Eliot Engel je kao argumente izneo da je Rusija donirala Srbiji oružje u vrdenosti od 600 miliona dolara.

I u domaćoj javnosti se nagađalo da će Vučić u američkoj prestonici biti primoran da se konačno izjasni o budućoj strateškoj orijentaciji Srbije. Na to su upućivale i neke njegove sopstvene izjave.⁴⁷

Po drugoj školi mišljenja, Vašington još ne insistira na definitivnom odgovoru Srbije: „Ne mislim da je ta stvar toliko aktuelna... Americi je stalo do dve stvari i to stabilnosti u regionu i dijaloga s Kosovom“, kaže bivši ambasador u SAD Ivan Vujačić.⁴⁸ Sličnog mišljenja je i Sonja Liht, predsednica Fonda za političku izuzetnost koja

44 Isto.

45 Isto.

46 <https://inserbia.info/today/2017/07/us-requests-reports-on-military-cooperation-of-serbia-and-russia/>

47 U obraćanju medijima u Vašingtonu Vučić je rekao da u trenutku sve veće zategnutosti u odnosima između Amerike i Rusije, u „situaciji u kojoj smo, sve više pritisnuti i u kojoj nam je sve teže da delamo“; Politika, 17. jul 2017.

48 Danas, 18. jul 2017.

kaže da ne zna na osnovu čega čega “se stvara slika da će od Vučića biti traženo da se izjašnjava o poziciji Srbije”.⁴⁹

Tokom susreta američkog potpredsednika Pensa i predsednika Srbije Vučića (17. jula) bilo je reči o odnosima Srbije i Rusije. Kako je nakon sastanka izjavio Vučić, “Srbija ne može da odgovori svačijim zahtevima”.⁵⁰ Kad je reč o poziciji Srbije prema Rusiji, Vučić je, kako prenose ovdašnji mediji izneo jasan stav kako Srbija gleda na određene stvari u regionu i⁵¹ na “kojim pitanjima ima podršku Moskve, koju od drugih zemalja nema”.

Po svemu sudeći, u fokusu dijaloga na visokom nivou bilo je stanje u regionu, s naglaskom na odnosima beograda i Prištine. Na to upućuju reči koje je Vučić saopštio novinarima nakon razgovora s Pensom: “Razgovarali smo i o pitanjima koja predstavljaju problem za Srbiju i region. Jasno smo stavili do znanja da se ti problemi moraju rešavati na miran, civilizovan način, ali da pokušamo da stvari ne održavamo u stanju zamrznutog konflikta u narednih stotinu godina, već da vidimo šta možemo da donesemo kao rešenje u narednom periodu”.⁵²

49 Isto.

50 Večernje novosti, 18. jul 2017.

51 Isto.

52 Isto.

ODGOVOR EU

Evropska unija, pre svega, Nemačka, pokušava da u okviru Berlinskog procesa definiše platformu za Zapadni Balkan (ZB) koja bi garantovala članstvo u EU svim državama ZB. Samit u Trstu (četvrti u nizi – Berlin, Beč, Pariz) okupio je zemlje Zapadnog Balkana, kao i lidere Nemačke, Francuske i Italije i hrvatskog premijera Andreja Plenkovića. Nemački dnevnik “Velt” ističe da EU sada nije u stanju da primi nove članice, pa je zbog toga za sada aktuelno stvaranje regionalne carinske unije. Njen cilj je, ističe se, deaktivirati balkansko bure baruta, pre nego što zemlje budu primljene u EU. Jugoslavija je držala stabilnom tu eksplozivnu mešavinu naroda, a sada je to zadatak Evropske unije - piše u tekstu u nemačkom listu, u kome se upozorava da napetost u regionu sve više raste.⁵³ U takvoj konstelaciji “Srbija bi bila glavna i sve ostale države bi gravitirale prema njoj”; zbog toga ne čudi što službeni Beograd najsnažnije podržava ovu “evropsku, odnosno preciznije nemačku ideju”.⁵⁴

EU smatra da bi zajednički ekonomski prostor olakšao njihovo pristupanje, jer je i sama Unija počela, manje-više kao carinska unija. Kako stvari stoje, Kosovo bi opet bio problem jer Srbija ne odustaje od tvrdnje da je deo Srbije, a za Crnu Goru bi članstvo u takvoj uniji bio gubitak, jer je već odmakla u pregovorima o članstvu u EU.

53 <http://www.vesti-online.com/Vesti/Srbija/659088/EU-pravi-novu-Jugoslaviju>

54 Isto.

ZAKLJUČCI I PREPORUKE

Pritisnuta sa obe strane Srbija sve teže balansira između dve stolice. Neutralnost na koju se formalno poziva i kojom se ponosi postepeno postaje sve veći teret, a stolice sve klimavije.

U aktuelnim geopolitičkim nadmetanjima velikih sila na Balkanu bilo bi neophodno da Srbija neupitno pokaže svoju evropsku orijentaciju i da sve potencijale društva usmeri u tom pravcu.

Srpski nacionalisti oko predsednika Vučića smatraju da bez Rusije ne može da se odbrani Kosovo i Republika Srpska. Oni smatraju da je kolaboracija sa Zapadom neophodna, kako bi se kupilo vreme s nadom da će se pojaviti spasonosni izlaz.

Nacionalisti smatraju da jedino Rusija može da spreči stvaranje antisrpskog poretka na Balkanu, dok na ekonomskom i vojnom planu ne očekuju mnogo, kako zbog ekonomske situacije same Rusije, tako i zbog geografske udaljenosti Srbije od Rusije.

EU želi zadržati svoj uticaj u regionu gde se već "sukobljavaju rivalske velike sile", ali zato mora biti mnogo aktivnija u podsticanju regionalne saradnje na liniji zaključaka usvojenih u Trstu početkom jula. Takođe treba ubrzano tražiti formulu za priključivanje Zapadnog Balkana već u ovoj fazi.

Rusija je već povukla prvi potez tako što je očigledno stala iza odluke Milorada Dodika da mini-ira regionalni infrastrukturni projekt.

SAD su zainteresovani pre svega za bezbednosna pitanja, jer se Zapadni Balkan (posebno Kosovo i Makedonija) smatra važnom geostrateškom tačkom koja povezuje južno krilo NATO sa Bliskim istokom.